

եմէն կ'ուզուի անոնց խաղաղ, միակերպ եւ վախճանադէմ ուղղութիւն մը տալ:

Չանց անելով ուրիշ գծաւորութեանց վրայ խօսիլն, որոնք առջիններէն ունին նուազ հանրածանօթ եւ, անցնիւք երկրորդ դիտողութեան: Մեր հայերէն լեզուն կրկին ըլլալով՝ այսինքն՝ հին կամ գրաբար, եւ արդի լեզու, ի հարկէ կրկին ալ մշակութիւն կը պահանջէ: Գրաբարի համար՝ կրնանք գոհութեամբ սրտի բռնել, թէ ունինք շատ ընտիր մատեան մը, որուն կիրառութիւնն ստուգի գեղեցիկ, պարզ եւ յստակ գրութեան կրնայ առաջնորդել. թէպէտ եւ թարգմանութիւն է եւ ազատ չէ փոքր թեւրութիւններէն, սակայն լաւ ընթերցուածոյ գրքի մ'ամեն յատկութիւններն ունի, եւ այն գերազանց կերպով: Այս մատեանն է աւասիկ Նոր կտակարան, եւ ի մասնաւորի Քրիստոսի Տեառն մերոյ պատմութիւնն, զոր Աւետարանագիրք մեզի կ'աւանդեն: Բայց աւա՞ղ որ արդի լեզուին համար այսպիսի ընտիր միջոց չունինք: Գաւառաբարբառները մեկ կողմանէ, իսկ միւս կողմանէ շատ մը մատենագրաց կեդեղին՝ որպէս թէ իրենք ամեն լեզուական օրինաց գեր ի վերոյ ըլլան, եւ իրաւունք ունենան պատուական՝ բայց դեռեւս տկար լեզու մը պատառելու եւ ըստ քմաց կարելու: — այս ցաւալի պարագաներն՝ այնպիսի թուումը մը կը կազմեն, որ ցորչափ կանգուն է՝ արդի լեզուին բազմալի մշակութիւնն ու զարգացումն անկարելի կ'ընէ:

Գանք վերապէս մեր երրորդ դիտողութեան: Չենք ուզեր յանուանէ կոչել մեր յարմար համարած գրքերը արդի լեզուին համար: Իւրաքանչիւր ուսուցիչ թող իւր խոհական դատաստանան ընտրէ յստակ եւ պարզ ոճով մատենաներ, եւ անոնց վրայէն հրահանգէ ձեռնաստան աշակերտները: Նոյն իսկ ուսումնաւորս երկուստեք լաւ կ'ընեն եմէն այս մեր խորհրդէն հետեւին: Բայց ասով բարձր եւ վեճմ գրութեանը չենք դատապարտեր. անոնց ընթերցուածն ալ բարի եւ օգտակար է՝ եթէ ցանցաւ կ'ըլլայ: Իբրեւ գլուխ բանից կ'ընենք թէ պարզ ընթերցումընք՝ ամենօրեայ դիւրամարս եւ մեղաբար կերակուր է. իսկ մեկալը տնական խնայից գծաւորամարս եւ արիւնայոյց խորտիկ:

Հ. Ռ. Պ.

ԲԱՆԱՍՑԵԴՅԱԿԱՆ

ՄԵՐԿԱՐԻՏ ԵՒ ՄԻՏԱՍՈՒՔ

Շորք նախ տեսայ զքեզ հարսանեաց զգնտով, Մազբու հիւսած դալար միտի միւտերով, Որ կ'ընթայիր ուրախութեամբ ի խորանն Ծւ մարգարիտ շողորմային քո վըրան: Ըսի մտքէս, առջին աղջակ մի խնար: Ծս բան գիտեմ, որքէ սարսիմ հողահար. Ոչ միշտ պիտի օժտին աշնոր լուսավորտ: Եստ հեղ արտասուք դառնայ փոռի մարգարիտ:

* * *

Ի՞նչ այժմ որ տեսնեմ զքեզ սեւազգնաց, Նոյն խորանին առին ի ծոռը գետնամած, Լնմխիթար աշնոր ուղղած դէպ յերկին Պաղատեմով զգնով այնեաց Պաղատանին: Դարձեալ կ'ըսեմ, սորէ այսցող դառն ցող, Ամենամոլի գիշերն ալ աստու տայ իւր շող: Ծս բան գիտեմ պարգեւող յոյս ծըմափոտ: Եստ հեղ արտասուք դառնայ փոռի մարգարիտ: Զմիտմիտ.

ՏԻՐԱՆ Հ. ՊԱՍՏԱՐԱՆԱՆ

ԱՅՏԻՐԵ ԸՌԻՒԹԻՐ

(Ռիւթերթ)

Լուր, սիրելիս, պատմեց երկէ իմ մի ծառայ, Թէ առիւծի մ'իշխպէս ծնողն ազատեցար. «Տուն կ'երթայիս եւ միայնակ տղէ մ'հնոտու: Ըսող դաշտ երկար առանց թըփի կամ ծառերու, Յանկարծ տեսայ շատ հեռուն առիւծ մը զաւ, Պոծի դարձած իմ հետեւն զար քալլ առ քալլ: Ծս երթայի կամ կնկայի՝ ինչն ալ նոյն միշտ: Կ'ընէ իմ աշու, եւ հաւատար քալլ առիւծ միշտ: Եստ ծառերով հանդարտ կնկար եւ չէր շարժեր, Թուէր թէ իմ համեմ կ'ուզէր միայն գիշեր:

Առիւծ ցեղիկ մարդու վըրայ չի գար բնուա, Մակայն գիշեր թէ հոս հասնի բանըս ըստաւ, Երբ չի գար փախստական մի եղնորու: Ողջ ողջ իմ տիղս այս ազգանին գինջ զոհելու: Հայեցայ յաջ հայեցայ ծան յոյս ըննաց, Չեկաւ մէկ հատ որ իմ լինի փրկանք կննաց: Տունն համեմու երկու լաւ ծամ ունէի դոտ, Մինչ համեմի՝ մութն կ'իշխար կ'ըլլար գիշեր: Եռտմով երթամ, սակայն վըրաս կ'յարձակի նա, Վատ թշնամիս այսու իսկոյն կ'արհաւայ: Դիմակ ելլեմ, սակայն դարձեալ կը յարձակի, Միակ միջոցն է գինջ քեռի յանկարծակի:

Տրտում գնացի յառաջ. արեւը մտաւ, մար, Աճ գիւ պատեց, զազմար կ'եւլէմ արհաւար. Տեսայ անդին մի ապառաժ բարձրաւորակ Հոս ծաղիւղէտ հոգի մը մէջ ցեց լերան տակ: Հոս վազեցի. անոր մէջտող գտայ ապաւն, Առիւծն իրեն հնկայ քայլեր շուտցորտ արդէն: Կամաց կամաց իմ մտեցաւ անձ զազման, Հագիւ տեսայ որ պարտաւորուէր յանդուգն ոտման թէ միտազմ՝ առիւծն ոտմու գիտէի արդ, Ծւ պիտիլի՝ ետ կը դառնայ անթապալաւ: Բայց ինչ ընեմ եւ զազմանն որ սքեւաւի: Բիւ ժամանակ եւ քիւ միջոց է աստ տալի:

Այսպէս շուտով երկնցայ շեղ սալին վըրայ. Որ ալ իրմէ նոյն վայրկներն շտեմարեցայ. Տեց գաւազանս ըրի ծախ կողմն կնսակս, Այսու համեմ եւ ուղցեց նըպատակիս.

Հագեստ հագուցի, զխաղաղս զըն, որ գիշերաւս
Մըթուեան մէջ էր բաւական մարդու շքման:
Հոն ուր պատկած էի հիմայ էր զաշակէժ,
Թէ յարծակի կ'իջնայ անդունդն այս վնէ հըրէշ,
Փանթ Աստուծոյ, յաշողեցաւ, ոստաւս յանդուգն,
Մտապաղտգ զարհուրելի ինկաւ յանդունդն:
Իմ թշնամի դարձաւ իր տոնի խաղ խայտառակ,
Ես դէպ ի տուն ծամբայ ելայ արագ արագ:—

Թարգմ. 4. Մ. 4.

ԵԿԶՆԵՐԻՆ ՈՒ ԳՈՂ ՄԱՆՈՒԿԸ

Վանդակի մը մէջ կ'ապրէր եկեանիկ,
Որ էր յոյժ հպարտ, սիրուն, երջանիկ:
Ամէն օր ուրիշս զըւարթ ծոցը
Իւր պալատին մէջ սիգալով կ'երգէր:

Ի պատահան զընի վանդակը զարնան:
Օր վը դէպ ի վնը տղոյսը կը դառնան:
Եւ զայն տեսնելով ասոնք այն ատեն՝
Թռչունը զողնաւ յարմար կը դատեն:

Եռու մ'անոնքէ մին կը նետէ մէկ քար
Բայց չ'իյնար վանդակ: «Ի՛նչ, ինչուն չէ՞ք զար
Օգնութեան», կ'ըսէ տղոյ՝ ստրկան:
«Արդեօք լաւ գիտնս, թէ տէրեան չըկան
Տան մէջ, բարեկամ», հարցընին տղաք:
«Հիմայ տան քնակիչը ելան շտանա՝
Ըսելով սրիկան ծառի վրայ կ'ընկը
Հետաքննելով անոր խոր ծիւղերն:

«Քիչ մ'աւ երկնքի՞ր. հա՛, հա՛ կը հասնիս
Ինչ աղօթ թռչուն է, ո՛հ. զողոսմանս»:
Այսպէս կ'ըսէին, երբ մէջ մ'ալ տղան
Թռչնոյն հետ ինկաւ սպայերի վըրան:
Եւ նոյն վայրկեանն մնաւ փոքրիկ զողն,
Իւր ծնողքէն հեռու գողցած թռչնիկովն:

Իմ այս փոքր առակ,
Ըլայ ձեզ տղոյսը
Դըրեւ օրինակ:
Սըրեք մ՞ զողնաք:

Բաճկալիթի, 14 Մարտ 1894:

Ժոժ-ԱՌՆ

Մ Յ Լ Ե Ա Յ Լ Ե

ՆՈՐԱՆԻՐԷ

Արտեստական Արտամեք:

Նանսթ է որ ագամանդը խտացած բիւ-
րեղացած ածխածին (carbone) է, ընկեր գրա-
քարի (graphite), զոր գրելու կամ գծագրելու
կը գործածենք եւ ածխոյ՝ որ մեզնի կրակ կու
տայ. միայն թէ այն բոլորովին զուտ ածխածին
է՝ անխառն ուրիշ որ եւ չ'իւրթէ: Եւ որով-
հետեւ ագամանդը մեր ամենէն աղնիւ ու
թանկագին գոհայն է՝ քիմիագէտը շատ եւ
բազմազան եղանակաւ աշխատած են զանի բնու-
թեան մէջ այնչափ առաւ գառնուած ածխածին
յառաջ բերելու: Ետին փորձողներէն է Մասսոն

գաղղիացին, որ Նորբրս փարիզի Գիտութեանց
ճեմարանին տեղեկութիւն տուած է իւր ըրած
փորձերուն եւ ստացած արդեանցը՝ վըսպը:
Արդէն յառաջագոյն ապացուցած էր այս քի-
միագէտը թէ ածխածինը սովորական ճնշմամբ
եւ որ եւ իցէ բարեխառնութեան մէջ՝ զրաբար
յառաջ կը բերէ, իսկ մեծագոյն ճնշմամբ աւե-
լի խիտ ու կարծր բիւրեղներու կը փոխուի: Եւ
ասոր փորձն ըրած էր ածխածնով յագած թափ-
ծու երկաթն Տալոյի մէջ մինչեւ 2000 աստի-
ճան տաքցընելով: Այս եղանակաւ ստացած
բիւրեղներն ագամանդի խտութիւնն աւելին
կարկէհանը (rubis) գիւրաւ կը գծեն եւ երբ
այրին՝ օդին թթուածնին հետ միանալով՝ իրենց
կշիռքին չորեքպատիկ ածխոյ թթու կու տան:
Այս ագամանդայ բիւրեղներն արտաքոյ կարգի
մանր են, ամենէն մեծը վեց հազարբորդական
կրամէն աւելի չի կշռու: Աւելի մեծ կտորներ
յառաջ բերելու համար Մասսոն ուրիշ փորձ
մ'ըրաւ: Ածխածնով յագած թափծու երկաթը
հալած կապարի մէջ ընկղմեց, եւ տեսաւ որ
կապարին երեսին վըսյ երկաթի գնդիկներ
սկսան լողալ՝ զանոնք զգալով ժողվեց, թթու-
նեղով երկաթը լուծեց եւ ելան մէկուկէս
հազարբորդական մեթր ծաւալ աւնեցող փոքր
ագամանդներ, որոնցմէ ոմանք երեքանկիւնի են
գծեալ երկաներով, ոմանք ալ պղտիկ կէտերով
լն, բոլորովին նման տեսակ մը բնական աղա-
մանդներու: Այս երեքանկիւնի բիւրեղներէն
ոմանք քանի մը վայրկեանէ ետքն իրարմէ կը
բաժնուին, եւ այս՝ ուրիշ յատկութիւն մըն է,
որ արուեստական ագամանդը բնականին հետ
կը նոյնացընէ, որովհետեւ նոյն երեւոյթը կը
տեսնենք գետնէն հանուած ագամանդներու
վրայ ալ:

Զննիւթք:

Ընդհանուր կարծիք մ'եղած է թէ ճենաց
գլխաւոր սնունդը շանց եւ կատուաց միւս ըլլայ:
Ասի բոլորովին ճիշդ է: որովհետեւ այս երկու
տնային անասնոց միւր միայն աղբառք կ'ուտեն,
եւ այն ալ ոչ ամեն տեղ: Մեծամեծ ծովե-
զերայ քաղբքաց բնաբիւք եւ ոչ իսկ շանց ու
կատուաց ուտելի ըլլալը գիտեն: Բանգոն
քաղաքը կայ այժմ չորս սպանդանոց, որոնց
գործն է վերցոյշեալ անասունները մորթել:
Հոս շանց եւ կատուաց միւս առուտուրի նիւթ
եղած է. նմանապէս մորթուած մեծ ու փոքր
մկանց միւր, չոր չբաւորք եւ կարօտեալք մեծ